

Τρόποι Πειθούς

1. Γενικές πληροφορίες

- Διαβάζοντας ένα κείμενο πρέπει να κατανοούμε το περιεχόμενό του και:

1. Να διακρίνουμε το **θέμα** και τη **θέση** (= άποψη) του συγγραφέα.
2. Να διακρίνουμε τους **τρόπους πειθούς** (δες και το **σχεδιάγραμμα** της επόμενης σελίδας):
 - **Επίκληση στη λογική** (= ο πομπός χρησιμοποιεί επιχειρήματα και τεκμήρια).
 - **Επίκληση στο συναίσθημα** του δέκτη (= ο πομπός επιδιώκει τη διέγερση ορισμένων συναισθημάτων, με σκοπό να επηρεάσει ψυχολογικά τους δέκτες και – στη συνέχεια – να τους πείσει ευκολότερα).
 - **Επίκληση στην αυθεντία** (= ο πομπός επικαλείται απόψεις γνωστών προσωπικοτήτων του παρόντος ή του παρελθόντος, προκειμένου να γίνει πιο πειστικός).
 - **Επίκληση στο ήθος του πομπού** (= ο πομπός επικαλείται την τιμιότητα, την αφιλοκέρδεια, την ειλικρίνεια του κ.τ.λ.).
3. Να διακρίνουμε τα **μέσα πειθούς** (επιχειρήματα¹, τεκμήρια², χιούμορ, περιγραφή, αφήγηση, εικονοπλαστικός λόγος, κ.τ.λ.), να τα **συσχετίζουμε** με τους αντίστοιχους τρόπους πειθούς και να τα **αξιολογούμε**.
4. Να διακρίνουμε τη **συλλογιστική πορεία** που ακολουθείται σε ένα κείμενο:
 - **Επαγωγική** (απ' το ειδικό στο γενικό).
 - **Παραγωγική** (απ' το γενικό στο ειδικό).
5. Να αξιολογούμε την **αξιοπιστία των επιχειρημάτων**, δηλ. να ελέγχουμε:
 - Την **αλήθεια** (= ελέγχουμε το περιεχόμενο του επιχειρήματος και εξετάζουμε αν οι προκειμένες και το συμπέρασμα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα).
 - Την **εγκυρότητα** (= ελέγχουμε τη μορφή του επιχειρήματος και εξετάζουμε αν η μετάβαση απ' τις προκειμένες στο συμπέρασμα γίνεται χωρίς λογικά χάσματα και αν η συλλογιστική πορεία που ακολουθείται είναι ορθή).
 - Την **ορθότητα** (= το επιχείρημα είναι και αληθές και έγκυρο· αν δε πληρείται μία απ' τις δύο προϋποθέσεις – αλήθεια και εγκυρότητα – το επιχείρημα χαρακτηρίζεται ως μη ορθό, δηλ. ως παραλογισμός ή σόφισμα).

¹ **Επιχειρήματα**: λογικοί συλλογισμοί που βασίζονται σε κάποια δεδομένα (= προκειμένες) και καταλήγουν σ' ένα ορισμένο συμπέρασμα. Τα επιχειρήματα με **κριτήριο τη συλλογιστική πορεία** που ακολουθείται διακρίνονται σε:

- ✓ **Επαγωγικά** (= απ' το ειδικό στο γενικό).
- ✓ **Παραγωγικά** (= απ' το γενικό στο ειδικό).
- ✓ **Αναλογικά** (= απ' το ειδικό στο ειδικό).

² **Τεκμήρια**: αποδεικτικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο πομπός για να ενισχύσει περαιτέρω τα επιχειρήματά του (π.χ. παραδείγματα, γεγονότα, στατιστικά στοιχεία, πορίσματα έρευνας, κ.τ.λ.).

2. Τρόποι και Μέσα Πειθούς

- Η Πειθώ επιδιώκεται με επίκληση στη λογική, στο συναίσθημα, στην αυθεντία, στο ήθος.

<p><u>Τρόπος πειθούς:</u> Επίκληση στη Λογική</p> <p><u>Μέσα πειθούς:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Επιχειρήματα<ul style="list-style-type: none">• συλλογισμοί• προτάσεις κρίσεως• ερωτηματικές προτάσεις• ρητορικά ερωτήματα2. Τεκμήρια<ul style="list-style-type: none">• αποδείξεις• παραδείγματα• στατιστικά στοιχεία• πορίσματα ερευνών• εμπειρικές αλήθειες• παραθέματα• μαρτυρίες• γεγονότα (ιστορικά κ.ά.)	<p><u>Τρόπος πειθούς:</u> Επίκληση στο Συναίσθημα</p> <p><u>Μέσα πειθούς:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Περιγραφή2. Αφήγηση3. Χρήση ρητορικών ερωτημάτων4. Χρήση συγκινησιακού – μεταφορικού λόγου (χιούμορ, λέξεις συναισθηματικά φορτισμένες, ειρωνεία, σαρκασμός, υπερβολή, μεταφορά, λογοπαίγνιο, δισημία, συνειρμός)5. Εικονοπλαστικός λόγος
<p><u>Τρόπος πειθούς:</u> Επίκληση στην Αυθεντία</p> <p><u>Μέσα πειθούς:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• αναφορά σε λόγια προσωπικοτήτων• αποφθέγματα• ρητά• γνωμικά• παροιμίες	<p><u>Τρόπος πειθούς:</u> Επίκληση στο Ήθος του Πομπού</p> <p><u>Μέσα πειθούς:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• αξιόπιστος λόγος• έπαινοι• εγκώμια• λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός
<p><u>Τρόπος πειθούς:</u> Επίκληση Ήθος του Δέκτη</p> <p><u>Μέσα πειθούς:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• άμεσος ή λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός	<p><u>Τρόπος πειθούς:</u> Επίκληση στο Ήθος του Αντιπάλου</p> <p><u>Μέσα πειθούς:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• δυσμενείς κριτικές• κατηγορητήρια - λασπολογίες

- Με την επίκληση στη **λογική** επιχειρείται να προβληματιστεί, να πεισθεί λογικά ο δέκτης, ούτως ώστε να κινητοποιηθεί, να αναλάβει δράση, να αλλάξει τρόπο ζωής (στόχος του συγγραφέα). Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση επιχειρημάτων ή/και τεκμηρίων.

- Με την επίκληση στο **συναίσθημα** επιχειρείται να ευαισθητοποιηθεί ο δέκτης για το σοβαρό πρόβλημα που θίγεται, να βιώσει συναισθήματα ενοχής, ντροπής, φόβου, δυσπιστίας, απογοήτευσης κτλ. ή χαράς, ικανοποίησης, θάρρους, εμπιστοσύνης, ενθουσιασμού κτλ., ούτως ώστε να ανησυχήσει, να προβληματιστεί, να κινητοποιηθεί (στόχος του συγγραφέα). Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση συγκινησιακού μεταφορικού λόγου στην περιγραφή ή/και την αφήγηση. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί το ρητορικό ερώτημα, το οποίο κεντρίζει το συναισθηματικό κόσμο του δέκτη.

- Με την επίκληση στην **αυθεντία** επιχειρείται να τεκμηριωθεί η αξιοπιστία των απόψεων του συγγραφέα, να ενισχυθεί η επιχειρηματολογία του, να φωτιστεί ένα δυσσερμηνευτο ζήτημα μέσα από τη σοφία μιας προσωπικότητας ή μιας καταξιωμένης κοινωνικής ομάδας (π.χ. επιστημονική αυθεντία) ή ακόμη και μέσα από τη λαϊκή σοφία.

- Με την επίκληση στο **ήθος του πομπού** επιχειρείται να κερδηθεί η εμπιστοσύνη στο πρόσωπο του πομπού, ώστε οι θέσεις – εισηγήσεις του να γίνουν αποδεκτές. Αυτό επιτυγχάνεται π.χ. με λανθάνοντα αξιολογικό χαρακτηρισμό, ώστε ο πομπός να ταυτιστεί με ένα θετικό πρότυπο συμπεριφοράς και να αποκτήσει κύρος.

- Με την επίκληση στο **ήθος του δέκτη** επιχειρείται να αισθανθεί ο δέκτης την ευθύνη απέναντι σε όσα του προβάλλονται και να αποδεχτεί τις απόψεις – εισηγήσεις του πομπού. Αυτό επιτυγχάνεται με άμεσο ή έμμεσο (λανθάνοντα) αξιολογικό χαρακτηρισμό, ο οποίος ανάγει το δέκτη σε ξεχωριστή προσωπικότητα, ηθικά και κοινωνικά αποδεκτή, ώστε να τον ταυτίσει με ένα θετικό πρότυπο συμπεριφοράς και να τον ωθήσει να προσπαθήσει να το αποδείξει με τη στάση του. (π.χ. *Οι καλές μητέρες φροντίζουν τα παιδιά τους με γάλα X, Ο δημοκρατικός πολίτης θα συμφωνούσε μαζί μου ότι ...*).

- Με την **επίθεση στο ήθος του αντιπάλου** επιχειρείται να αντικρουστούν τα αντίθετα επιχειρήματα που (τυχόν) προβάλλονται, με την καταρράκωση του κύρους αυτού που τα αντιπροσωπεύει.

3. Ορισμοί - Έννοιες

- **Επιχείρημα** ονομάζεται: **α.** ένα οργανωμένο σύνολο λογικών προτάσεων – κρίσεων (προκειμένες) από τις οποίες προκύπτει ένα λογικό συμπέρασμα (είναι δυνατόν μία από τις προτάσεις αυτές να εκφέρεται με ερώτηση – ρητορικό ερώτημα, ή με διάζευξη ή με υπόθεση) και **β.** συλλογισμός ή σειρά συλλογισμών για τη στήριξη ή απόρριψη μιας θέσης.

- **Συλλογισμός** ονομάζεται: **α.** η διαδικασία – μέθοδος με την οποία καταστρώνεται ένα επιχείρημα και **β.** σειρά προτάσεων – κρίσεων που καταλήγουν στο **συμπέρασμα**. Ένας ολοκληρωμένος συλλογισμός αποτελείται από τρία βασικά μέρη: τη **μείζονα προκειμένη**, την **ελάσσονα προκειμένη** και το **συμπέρασμα**. Οι **προκειμένες** είναι προτάσεις, κρίσεις, υποθέσεις, ερωτήματα. Το **συμπέρασμα** είναι η πρόταση – περίοδος στην αποδοχή της οποίας καταλήγουν οι προκειμένες. Είναι, δηλαδή, το λογικό επακόλουθο των προκειμένων.

- Οι **συλλογισμοί** της Λογικής έχουν μορφή καθαρά **τυπική, στεγνή και σύντομη**, περιέχουν μόνο προτάσεις – κρίσεις. Τα **επιχειρήματα σ' ένα κείμενο** έχουν ανάπτυξη, σύνταξη και διατύπωση πολυποίκιλη και σύνθετη. Τα **επιχειρήματα**, λοιπόν, εμπεριέχουν συλλογισμό ή σειρά συλλογισμών για τη στήριξη ή την ανατροπή μιας θέσης.

- Τα **τεκμήρια** είναι αποδεικτικά στοιχεία (**παραδείγματα, αυθεντίες, στατιστικά στοιχεία, γεγονότα, αλήθειες**) που θεμελιώνουν μια θέση και οδηγούν στην εξαγωγή συμπεράσματος.

- Η ευκολία με την οποία μπορούν να μας παραπλανήσουν τα συλλογιστικά σχήματα μάς υποχρεώνει να απαιτούμε από το συνομιλητή ή το συγγραφέα να **τεκμηριώνει** τις απόψεις του βασιζόμενος σε **επεξεργασμένα στοιχεία** (επιστημονικά, στατιστικά κτλ.). Τα **ανεξέλεγκτα και ανεπεξέργαστα στοιχεία** είναι το ίδιο **παραπλανητικά με τους παραλογισμούς και τα σοφίσματα**, επειδή εμφανίζονται ως τεκμήρια και συνεπώς μπορεί να θεωρηθούν αξιόπιστα. Επομένως ο **τεκμηριωμένος λόγος** πρέπει να στηρίζεται σε **ορθά (ισχυρά) επιχειρήματα** και σε **εξακριβωμένα και επεξεργασμένα στοιχεία**. Κάθε άλλη τεκμηρίωση αποτελεί προσπάθεια εξαπάτησης.